

Turkish Journal of Diaspora Studies

ISSN: 2717-7408 (Print) e-ISSN: 2757-9247 (Online)
Journal homepage: tjds.org.tr

Book Review

Ebru Bayramoğlu

To cite this article: Ebru Bayramoğlu (2025) [Özlem Aydoğmuş Ördem, Kadın, Emek, Göç: Güçlü Kimlikler - Güçlü Anlatılar,], Turkish Journal of Diaspora Studies, 5(1), 100-103, DOI: 10.52241/TJDS.1647412

To link to this article: <https://doi.org/10.52241/TJDS.1647412>

Submission Date: 26 February 2025 **Acceptance Date:** 31 March 2025

Article Type: Book Review

© 2025 Ebru Bayramoğlu. Published with license by Migration Research Foundation

Published online: 31 March 2025

Submit your article to this journal [✉](http://tjds.org.tr)

Full Terms & Conditions of access and use can be found at
tjds.org.tr

Kitap İncelemesi / Book Review

Özlem Aydoğmuş Ördem, **Kadın, Emek, Göç: Güçlü Kimlikler - Güçlü Anlatılar**, Çizgi Kitabevi Yayınları, İstanbul, Aralık 2024, 144 sayfa, ISBN: 978-625-396-419-1

Ebru Bayramoğlu*

Göç olgusu birçok kavram ile ilişkilendirilebileceği gibi kimlik ve sosyal entegrasyon gibi kişilerin yaşamlarında önem taşıyan kavramlarla da ilişkilendirilebilir. Özellikle göç sürecinde ve sonrasında farklı zorluklarla mücadele eden kadınlara karşı medya duyarsız kalmaktadır. Menşe ülkede genellikle mağdur profili çizilen kadınlar, göçmen olarak tamamen ihmal edilmektedir (s. 11).

Özlem Aydoğmuş Ördem tarafından kaleme alınan ve 2024 yılında bilimsel bir araştırmanın sonucu olarak yayımlanan *Kadın, Emek, Göç: Güçlü Kimlikler - Güçlü Anlatılar* isimli eserde göçmen kadınların göç deneyimleri, emekleri ve güçlü yönleri doğrudan kendilerinden dinlenerek ve mevcut literatürle ilişkilendirilerek okuyucuya sunulmaktadır. Yazar, eserin amacını; postyapısalcı, determinist olmayan Marksist ve özcü olmayan kimlik kuramları çerçevesinde Türkiye'den Hollanda'ya göç etmiş kadınların yaşamlarını, karşılaştıkları zorluklara rağmen gösterdikleri direnç ve başarıları merkeze alarak derinlemesine incelemek olarak ifade etmektedir (s. 11).

Yazar, giriş ve yöntem bölümleri dahil olmak üzere konuyu sekiz bölümde incelemektedir. Eserin giriş kısmında yazar; çalışmanın amacı, göç kavramı, göç teorileri, göçmen kadınların karşılaştıkları ve karşılaşma ihtimalleri olan zorluklar, göçmen kadınların Hollanda'da sosyal ve siyasi hayata katılımı ve son olarak ilgili literatürdeki benzer çalışmaların sonuçlarından bahsetmektedir.

Eserin ikinci ana kısmı olan yöntem bölümünde yazar; araştırmada kullandığı desen, değerlendirme araçları, katılımcı profili, çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği başlıklarını ele almaktadır. Yazar, araştırmasında nitel bir araştırma yöntemi olan anlatı sorgulaması ve fenomenografik analizi birlikte kullanmakta ve anlatı yönteminin kesişimsel bir yapısının, karmaşık sosyal olguları incelemek için özellikle değerli olduğunun altını çizmektedir.

Araştırma örneklemini genç yaşlarında Türkiye'den Hollanda'ya evlilik yolu ile göç etmiş yaşları 50 ile 65 arasında değişen yedi kadın katılımcı oluşturmaktadır. Yazar bölüm

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Programı, Eskişehir, Türkiye

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Afet ve İnsani Yardım Yönetimi Tezsiz Yüksek Lisans Programı, Ankara, Türkiye.

CONTACT ebrubayramoglu@gmail.com • Orcid: 0009-0000-4012-9472

Received: 26 February 2025, Accepted: 31 March 2025, Article Type: Book Review

sonunda yarı yapılandırılmış görüşme formunu, örnek soruları ve veri analizi sonucunu okuyucu ile paylaşmıştır.

“Göçebe Yerleşiklik ve Bitmeyen Hüzün” başlığı altında yazar ilk olarak dünyadan ve Türkiye’den öncü kuramcıların göç ve kimlik konuları ile ilgili çalışmalarını analiz etmektedir. Bununlar birlikte, farklı sanat eserlerinde işlenen göç, aidiyet ve kimlik kavramlarından örnekler vermektedir. Çalışmasında katılımcılarının deneyimlerini mevcut literatür ve sanat eserleriyle birleştiren yazar, bu şekilde katılımcılarının deneyimlerini okuyucu ile en anlaşılabilir şekilde paylaşmaktadır. Özellikle uzun zaman önce göç etmiş kadınların bazılarının göç edilen ülkede evleri olsa da bu kadınların durumu ‘göçebe yerleşiklik’ olarak tanımladığından bahsetmektedir (s. 57). Göç ettikleri ülkedeki çeşitli imkanlar nedeniyle orada bulunmak durumunda kalan kadınlar aynı zamanda menşe ülke ile bir bağ veya köprü kurma arayışı içindedir (s. 57).

Bu noktada yerleşiklik kavramının belirli olgularla sınırlı olmadığına dikkat çekilmektedir. Yazar, göçmen kadınların kendilerini ne menşe ülkeye ne de göç edilen ülkeye ait hissetmediklerinin ve bu kadınların iki farklı kültür arasında kaldığı için sürekli bir kimlik savaşı verdiklerinin altını çizer. Bahsedilen tüm bu zorlukların sonucu “sürekli bir hüzün” olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazar tarafından tablo halinde paylaşılan bazı katılımcı ifadelerinde de görüldüğü üzere bu kadınlar göç edilen ülkede geçirdikleri uzun zamana rağmen kendilerini hala misafir olarak hissetmektedirler (s. 62). Bahsedilen bu olumsuz deneyimlerle birlikte katılımcıların daha güçlü ve zorluklara karşı daha dirençli kişilere dönüştüğünü belirterek bölüm sonlandırılmaktadır (s.73).

“Kadın ve Emek” bölümünde ise yazar okuyucuya anlama kolaylığı sunmak adına temaya uygun olarak Marks, Marksist teori ve feminist Marksist düşünürlerin çalışmalarındaki kadın emeği anlatısı üzerinde durmaktadır. Katılımcı deneyimlerini emek açısından inceleyen tematik analiz tablosunda ev içi emek, ekonomik emek, psikolojik emek, görünmez emek ve sosyal emek olmak üzere beş tema karşımıza çıkmaktadır (s. 81). Bu noktada araştırmanın bir parçası olan tüm katılımcıların bir noktada göç ettikleri ülkede çeşitli şekilde emek vermek durumunda kaldıkları dikkat çekmektedir.

Bölümün devamında yazar çeşitli alt başlıklar altında Marks’ın kuramı ve göç teorilerini harmanlayarak Hollanda ve Batı Avrupa’ya göç eden kadınların deneyimlerini analiz etmektedir. Özellikle “görünmez emek” kavramı üstünde sıklıkla duran yazar, göçmen kadınların düşük ücretli işlerde çalışmasının yanı sıra evlerinde verdikleri emeklerin sistematik olarak değersizleştirildiğini ve görünmez hale getirildiğini vurgulamaktadır. Daha önce bahsedilen tematik analiz tablosuna baktığımızda tüm katılımcıların hem evlerinde hem de iş yerlerinde verilen emeklerinin görünmediği ve takdir edilmediğini belirtmesi dikkat çekmektedir (s. 81). Kapitalist sistemin içerisinde sömürülen kadınların bu sömürü ile baş etme yöntemlerinin diğer göçmen kadınlarla sosyalleşmeleri ve dayanışmaları olduğu analiz sonucunda ortaya çıkmaktadır.

Sonraki bölüm olan “Kimlik ve Anlatı” bölümünde yazar, ilk olarak göçmenlerin kimliklerini yeniden yapılandırmasında önemli bir yeri olduğunu düşündüğü “anlatısal kimlik” kavramının tanımını yapmakla başlar. Bu kavram kişilerin kimliklerini yeniden inşa etmek ve yaşam deneyimlerini anlamlandırmak için anlatılara başvurmasını ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle Hollanda’da bulunan Türk kadınların daha önce bahsedildiği gibi iki farklı kültürün arasında kaldığı ve bu nedenle kimliklerini korumanın onlar için çaba sarf edilmesi gereken bir durum haline geldiğinden bahsedilmektedir. Katılımcıların ifadelerinden yola çıkan yazar, göçmenler için kimlik kavramının istikrarlı olmayan, tekrar tekrar kurgulanan yapısına dikkat çekmektedir. Türk göçmen kadınların anlatılarına bakıldığında, bu anlatıların dayanıklılık ve direnç temalarını içerdiğini belirten yazar, çoğu bölümde olduğu gibi göçmen kadınların güçlü özelliklerine değinmektedir.

“Beden, Yüz ve Eller” başlığı altında ise ilk olarak göç sürecinin bedenleşmesi ve bu konu hakkındaki güncel çalışmalardan bahsetmekle birlikte beden, yüz ve eller kavramlarına ayrıca değinilmektedir. Bahsedilen kavramlar, sembolik olarak eserde bahsedilen kadınların deneyimlediği tüm zorluklar ve mücadeleleri temsil etmektedir. Beden, fiziksel dayanıklılığın sembolü olmakla birlikte göç sürecinden en çok etkilenen yönlerinden biri olarak karşımıza çıkar (s. 97). Yüz, göçmen kadınların göç ettikleri ülkede nasıl algılanacaklarını belirlemekle birlikte, kimliklerini ve çabalarını temsil etmektedir. Eller ise göçmen kadınların fiziksel emeklerinin en somut örneklerinden biri olarak okura sunulur.

“Kolektif Karşılaşmalar Bireysel Yaşamlar” bölümünde yazar, “kolektif karşılaşmalar” kavramının üzerinde durur. Söz konusu kavram “göç sürecinde göçmenlerin yeni toplumsal bağlamlarda yaşadıkları kültürel, sosyal ve ekonomik etkileşimleri ifade eder.” (s. 111) şeklinde açıklanmaktadır. Kolektif karşılaşmalar göçmen kadınların tüm eser boyunca bahsedilen zorluklardan en az hasar almasının başlıca nedenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür karşılaşmalar olmadığında göçmen kadınların entegrasyon sürecinde zorluklar yaşayabileceği ve psikolojik sorunlarla karşılaşabileceği yazar tarafından belirtilmektedir.

Son olarak “Sonuç Yerine” başlığı altında yazar, eseri ve çalışmasını özetlemekte ve göçmen kadınların karşılaştıkları zorluklar için çözüm önerileri sunmaktadır. Bu bölümde sunulan öneriler; kültürlerarası dil ve beceri eğitimleri, psikolojik destek ve dayanışma grupları ve kolektif kimlik atölyeleri olarak sıralanabilir.

İncelenen eser, temeline sosyolojik teorileri almakla birlikte birçok disipline değinerek, katılımcılarının deneyimlerini disiplinler arası çerçeve içinde değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu noktada, yazarın mevcut literatürü oldukça açık ve anlaşılır bir şekilde değerlendirmesi; çalışmanın sadece sosyal bilimler araştırmacıları/öğrencileri veya ilgili literatüre hâkim kişilerce değil, göç ve kadın konularına ilgi duyan herkes tarafından rahatlıkla anlaşılabilir olması yol açmıştır. Eserin Hollanda’daki Türk göçmen

kadınların yaşadıkları ekonomik, psikolojik, fiziksel zorlukları incelemesinin yanı sıra; kadınların güçlü yönlerinin ve dayanışmalarının üzerinde de durması dikkat çekmektedir. Bununla birlikte yazar, sanat ve edebiyat gibi alanlarla içeriğin zenginleşmesini sağlamaktadır. Aynı zamanda, çalışmada kullanılan nitel araştırma yönteminin başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği ve çalışmanın amacına uygun bir desen seçildiği düşünülmektedir. Yöntem bölümünün yazar tarafından detaylandırılması, yarı yapılandırılmış görüşme formunu ve onam formu gibi diğer materyalleri eserde paylaşılması katılımcılarının ifadelerini anlamada okuyucuya kolaylık sağlamaktadır. Tüm bunlar eserin güçlü yanlarını oluşturmaktadır.

Öte yandan, eserin ek kısmında paylaşılan yaşam hikayesi protokolü incelendiğinde katılımcılarla yaklaşık olarak iki saat sürmesi planlanan görüşmelerin gerçekleştiği dikkat çekmiştir. Ancak bu görüşmelerden sadece sayılı katılımcı ifadesinin eserde yer alması, eserin okuyucu adına derinleşmesinin önünde muhtemel bir engel olarak görülmektedir. Eserin amaçlarından birinin göçmen kadınların deneyimlerinin daha görünür hale getirilmesi olduğu düşünüldüğünde katılımcıların ifadelerinin eserde daha fazla yer alması yararlı olabilirdi. Aynı zamanda, eserin kısa bir bölümünde yer aldığı gibi (s. 57) katılımcıların görüşme sırasındaki duygu durumlarının daha sık ifade edilmesi, eserin amacına uygun olarak katılımcılar ve okuyucular arasında bir köprü oluşmasına fayda sağlayabilirdi. Ek olarak, yazarın göçmen kadınların tespit ettiği sorunlarıyla ilgili literatür kaynaklı daha fazla çözüm önerisinde bulunması, özellikle göçmen kadınlar tarafından kurulan sivil toplum örgütlerine yol gösterebilirdi.

Sonuç olarak, *Kadın, Emek, Göç: Güçlü Kimlikler- Güçlü Anlatılar*, isimli eser göçmen kadınların göç süresince ve sonrasında yaşadıkları; emeklerinin değersizleştirilmesi, aidiyet ve kimlik problemleri gibi zorluklar sonucunda daha çok güçlendiklerini, bu noktada kolektif karşılaşmanın ve göçmen kadınlar arasındaki sosyal dayanışmanın önemini disiplinler arası bir çerçevede detaylı bir şekilde sunmaktadır. Eser, göç ve kadın çalışmaları literatürüne sağladığı önemli katkının yanı sıra göçmen kadınların emeğinin daha görünür hale gelmesi adına değerli bir adım olarak değerlendirilebilir.